

Geliş Tarihi: 3.9.2021 Kabul Tarihi: 25.10.2021 Entry Date: 3.9.2021 Accepted: 25.10.2021 Bu makaleyi alıntılar için/ To cite: BAŞARAN, Uğur ve Yadigar Öztürk (2021). “Sünnet Daveti ve Davetiyeleri Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme: Denizli Örneği”, *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S.7, s. 25-44.

SÜNNET DAVETİ VE DAVETİYELERİ ÜZERİNE HALKBİLİMSEL BİR İNCELEME: DENİZLİ ÖRNEĞİ*

A Folkloristic Study On Circusness Invitation and Invitations: The Case of Denizli

Uğur BAŞARAN**

Yadigar ÖZTÜRK***

Öz

Geçiş dönemleri, halkbiliminin önemli çalışma alanlarından biridir ve halk hayatını doğrudan yapılandıran pratikleri bünyesinde barındırır. Doğum, evlenme ve ölüm gibi ana geçiş dönemlerinin dışında sünnet, askerlik, hac ve mezuniyet gibi ara geçiş dönemleri mevcuttur. İster ana ister ara olsun, bütün geçiş dönemleri içinde çok sayıda kültürel uygulama ve ritüel bulunmaktadır. Söz konusu uygulama ve ritüellere yakından bakıldığında, ilgili toplumun kültürü de daha iyi anlaşılacaktır.

Bu çalışmada, bir ara geçiş dönemi olan sünnet, etkinliğe davet geleneği ve bu gelenek içinde ortaya çıkan davetiyeler bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın başında sünnetin tarihçesi ve kültürel bir olgu haline geliş süreci farklı milletlerden de örnekler verilerek anlatılmıştır. Daha sonra, Türk kültüründe davet etme geleneğinin tarihi ile geçirdiği değişim ve dönüşümler hakkında kronoloji esasıyla bilgi verilmiş; davet etme geleneğinin Denizli'deki durumu örneklerle anlatılmıştır. Sünnet daveti ve davetiyeleri bağlamında ortaya çıkan sözlü edebiyat ürünleri ve debildekçiler de makalede ayrıca incelenmiştir. Çalışmada üzerinde durulan veriler, 2012 – 2017 yılları arasında Denizli'nin farklı bölgelerinden katılımlı gözlem yoluyla derlenmiştir. Ortaya çıkan veriler, sünnet daveti geleneği gibi önemli bir kültürel olgunun farklı kültür ortamlarında değişerek güncellendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Geçiş Dönemleri, Sünnet, Davet Geleneği.

Abstract

Transition periods are one of the important study areas of folklore and include practices directly structure public life. Apart from the main transition periods such as birth, marriage and death, there are intermediate transition periods such as circumcision, military service, pilgrimage and graduation. There are many cultural practices and

* Bu makale, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Uğur BAŞARAN danışmanlığında, Yadigar ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Geçmişten Günümüze Denizli Yöresi Sünnet Törenleri” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışmadaki veriler 2020 yılı öncesinde elde edildiğinden makale, 2020 tarihli TR Dizin Başvuru ve Değerlendirme Süreçleri kriterlerinden etik onay belgesi alınma zorunluluğunu kapsamamaktadır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, ugurbasaran46@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4736-400X

*** Öğretmen, MEB, yadigar20--@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5744-9066

rituals in all transitional periods whether main or intermediate. A closer look at the practices and rituals in question will reveal a better understanding of the culture of the relevant society.

In this study, circumcision which is an intermediate transition period has been examined in the context of the tradition of invitation to the event and the invitations that emerged within this tradition. At the beginning of the study, the history of circumcision and the process of its becoming a cultural phenomenon were explained by giving examples from different nations. Afterwards, information was given on the basis of chronology about the history of the tradition of inviting in Turkish culture and its changes and transformations; the situation of the invitation in Denizli is explained with examples. Oral literature products and debildekists that emerged in the context of circumcision invitations and invitations are also examined in the article. The data emphasized in the study were collected from different regions of Denizli between 2012 and 2017 through participatory observation. The resulting data show that an important cultural phenomenon such as the tradition of the invitation to circumcision has been changed and updated in different cultural environments.

Keywords: Culture, Transition Periods, Circumcision, Invitation Tradition.

Giriş

Erkek çocukların belirli bir yaşa geldiğinde cinsel organlarının ucunda bulunan et parçasının kesilmesi işlemi, “sünnet” olarak adlandırılır. Söz konusu işlemin Türk halk kültüründe “sünnet” olarak adlandırılmasında bunun dinî bir davranış biçimi olarak, ilahiyat literatüründeki “sünnet” terimiyle anlam örtüşmesinin etkili olduğu söylenebilir.

“Sünnet” kavramı erkek çocuklara yapılan cerrahi işlemin adı olmasının yanı sıra bu cerrahi işlemin çeşitli vesilelerle kutlandığı törenler için de kullanılır olmuştur. Yani “sünnet” kavramı tek başına “sünnet düğünü”, “sünnet merasimi” ya da “sünnet töreni” kavramlarını karşılayabilmektedir. Bunun yanında “sünnet” kavramı, erkek çocuklar için “erkeklığe ilk adım” ya da “ilk mürüvvet” anlamlarını da ihtiva etmektedir.

“Acı yoluyla bedeni ve kişiyi olgunlaştıran kalıcı davranış kalıplarından biri olarak sünnet aynı zamanda büyük gruba uymanın gereği ve aidiyet göstergesi, gençliğe geçiş (inisiyasyon) ritüelidir” (Akkayan, 2009: 140). Akkayan, bu tanımda sünnetin çocukluktan erginliğe geçiş yönünü vurgularken aynı zamanda bunu “büyük bir gruba uymanın gereği” olarak değerlendirmiştir. Burada sünnetin yine Müslümanlığın bir gereği ve Hz. Muhammed’in sünnetine uygun davranış biçimi olarak görüldüğü ya da onun sünnetine uygun bir eğitim sonunda erillığe geçiş anlamları çıkarılabilmektedir.

Gerek İslamiyet’in yaygın olduğu toplumlarında gerekse diğer toplumlarda dinî bir gereklilik olarak yerine getirilen bu işlem çeşitli milletlerde çeşitli adlarla karşılanmıştır. Türkçede ve Farsçada “sünnet” olarak adlandırılan erkek cinsel organının ucunun kesilmesi işlemi İngilizcede “circumcision”, Almandada “beschneidung”, Fransızcada “circoncision” (Tunç, 2012:7) ve Araplarda “hıtân” veya temizlik amaçlı bir gelenek olduğuna inanıldığı için “tahâret”(temizlik) terimleriyle de karşılanmıştır (Bayat, 2010: 45). Görüldüğü üzere Batılı toplumlarda sünnet daha çok cerrahî bir operasyon olarak tanımlanırken, Araplarda sünnetin

temizlik yönü vurgulanmıştır. İster cerrahî açıdan bir gereklilik, ister temizlik açısından olsun isterse de dinî bir gereklilik olarak yerine getirilsin sünnet, yaygın bir uygulama ve gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Sünnet Kültürü ve Tarihçesi

Sünnetin kaynağı ve ilk hangi tarihte uygulandığı hakkında kesin ve yeterli bilgi yoktur. Bazı araştırmacılara göre bu uygulama dünyanın çeşitli yerlerinde ve çeşitli zamanlarda birbirinden habersiz olarak başlatılmıştır. Kimi araştırmacılara göre ise Akdeniz ülkelerinden Afrika ve Hint denizi kıyılarına, oradan da Avustralya ve Amerika'ya yayılmıştır. Yakın zamana kadar sünneti geleneklerinde yaşatan toplumların, hatta günümüzde Avustralya yerlilerinin, imkânları olduğu halde sünneti madeni bıçaklar yerine çakmak taşından kesici aletlerle yapmaları operasyonun prehistorik dönemden kaldığını göstermektedir (Bayat, 2010: 45).

Sünnetin ilk defa ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, araştırmalar Eski Mısır, İbraniler ve Fenikelilerde, Amerika kıtasında Azteklerde ve M.Ö. 5000 yılında Babiller ve Zenciler tarafından yapıldığını göstermektedir. M.Ö. 1400 yılında Firavun II. Ramses'in oğlunun sünnet edildiğine dair belgeler bulunmuştur (Ataseven, 2005: 11).

Yahudilik ve İslam inancına göre ilk sünnet olan kişi Hz. İbrahim'dir. Buradan hareket edilirse ilk sünneti günümüzden 4000 yıl kadar öncesine götürmek mümkündür. 4000 yıl öncesinden günümüze kadar başta Yahudi ve Müslümanlar olmak üzere çeşitli toplumlar sünnet geleneğini gerek dinî gerekçelerle gerekse sağlık gerekçesiyle yaygın olarak sürdürmüşlerdir.

Sünnet, temizlik, cinsi hayata hazırlanma, üreme, toplum içinde sosyal prestij kazanma, bereket tanrılarına kurban verme gibi sebeplerle yapılmıştır. İlkel topluluklarda, acıya dayanma denemesi olarak, topluma kabul törenlerinden biri olmuştur; bu anlayışla ilkellerdeki yaşayışını devam ettirmektedir. Yahudilikte sünnet, erkek çocuğun doğumunun 8. gününde yapılması gereken dinî bir emirdir. Müslümanlıkta ise terki günah olan dinî emir, yani farz olmadığı halde, namaz, oruç, zekat gibi farzların önüne geçmiş, adeta erkeğin Müslümanlığının belirtisi olmuştur; sünnetsiz Müslüman erkek düşünülemez (Bayat, 2010: 45).

Eski Yunan mitolojisindeki Kybele ve Attis mitinde Attis, Kybele ile tartışmaları sonrasında dağa kaçarak cinsel organını keserek intihar etmiştir. Kybele ve Attis şerefine her yıl 24 Mart'ta düzenlenen törenlerde başrahipler de bu davranışı taklit etmişler; cinsel organlarının ucunu keserek ritüeli böylece yaşatmışlardır (Albayrak, 2007: 34).

İslam tarihinde ilk sünnet olan kişi Hz. İbrahim kabul edilmesine karşılık bu işlemin ne zaman törenselleştiği konusunda yeterli kaynak ve delil bulunmamaktadır. Fakat İslam halifelerinden Hz. Ömer'in torunu Hz. Salim'in şu sözleri "sünnet" işleminin zamanla törenselleşmesi ya da bir kutlama merasimine dönüşmesini özetler gibidir:

“Abdullah b. Ömer, beni, Nuaym’ı sünnet edip bizim için bir koç kesti. Bize koç kestiğinden dolayı, çocuklara karşı neşelendiğimizi gerçekten kendimiz de hissetmiştik” demiştir (Köksal, 2010: 170).

Türk kültüründe sünnetin ne zaman geleneksel hâle geldiğiyle ilgili elimizde yeterli bilgi yoktur. Dede Korkut Hikâyeleri’nde pek çok İslamî motifin ve “toy”un yer almasına karşın bu konunun işlenmemesi, sünnetin Dede Korkut Hikâyeleri’nin çekirdek olaylarının yaşandığı yıllarda henüz gelenekselleşmediğini gösterir. Bazı araştırmacılara göre Türkler arasında bu geleneğin kökleşmesi zaman almıştır çünkü başlangıçta ürkütücü geldiği için Türkler sünnet olmayı reddetmişler; zamanla bu geleneği kabullenmişlerdir. Başlangıçta ürkütücü olan sünnet, zamanla yeni nesiller tarafından çocuklarına eğlencelerle yapılmaya başlanmıştır. Zekât, hac, namaz, gibi farzlar ihmal edildiği halde sünnet, Türkler arasında köklü bir gelenek, Müslümanlığı gösteren bir işaret olarak günümüze kadar gelmiştir (Bayat, 1982: 13).

Türkiye Selçukluları döneminde sünnet törenlerinin yapıldığı ile ilgili elimizde bazı bilgi ve belgeler mevcuttur. Bu dönemde törenlerin bir statü göstergesi olarak yapıldığını ve toplumun üst kesimlerinden alta doğru yayıldığını söylemek mümkündür. Mevlana’nın oğulları Sultan Veled ve Alaaddin için düzenlediği sünnet törenine Sultan Alaaddin Keykubat ve emirlerin katıldığını ve bu düğünde kalenin her tarafının güzel kumaşlarla ve silahlarla kaplatıldığını ve görkemli bir sünnet töreni olduğunu kaynaklardan öğreniyoruz (Taneri, 1978: 68). Yine Mevlana’nın katıldığı bir sünnet töreninin on altı gün sürdüğünü ve bu törende davetlilere enfes yemeklerin verildiği de bilinmektedir. Ayrıca bu törenlerde sünnet çocuğunun kürsüde konukların gözü önüne oturtulduğunu ve şenliklerin yapıldığını görmekteyiz.

Osmanlı döneminde ise ilk sünnet töreninin I. Murat döneminde şehzadeler Yıldırım Bayezid, Yakup ve Savcı Bey’ler için yapıldığını kaynaklardan öğreniyoruz (Baykal, 2008: 68). Sonrasında Fatih Sultan Mehmet, II. Bayezid, Kanuni Sultan Süleyman gibi Osmanlı devletinin önde gelen padişahları bu geleneği gösterişli ve şaşıklı bir şekilde yaşatmışlar ve şehzadelerine layık büyük sünnet törenleri tertip etmişlerdir. Bu dönemde yapılan sünnet düğünlerinden birisi de “en mükemmel, en muhteşem, en gösterişli, en masraflı, en uzun süre devam eden” gibi sıfatlarla nitelendirilebilecek olan III. Murat’ın şehzadesi III. Mehmet için 1582 yılında yaptırdığı yaklaşık iki ay kadar süren sünnet düğünüdür (Baykal, 2008: 70). III. Murat, şehzadesi III. Mehmet için yapacağı bu sünnet töreni için bir yıl öncesinden saraydaki bütün devlet erkânını toplamış ve törenin gösterişli olması için bütün devlet adamlarının fikrini almıştır. Bu toplantıdan sonra törende görevli olanlar belirlenmiş ve bir yıl öncesinden hazırlıklar başlamıştır. Törene içeriden ve dışarıdan pek çok önemli devlet adamı

ve temsilci davet edilmiştir. Yaklaşık iki ay kadar süren bu düğünde hangi gün hangi eğlencenin yapılacağı, hangi esnafın hangi gün geleceği önceden yapılan programla belirlenmiş ve bu program dâhilinde sünnet töreni gerçekleştirilmiştir (Boyras, 1994: 33-34).

Surname-i Humayun'da anlatıldığı şekilde bu şenliklerin bir gününü şu şekilde özetlemek mümkündür:

Meydan, sabahın erken saatlerinden itibaren saka'lar (sucu) tarafından ve ferraş (süpürgeciler)'lar tarafından temizlenir. Öğleye doğru yemek ziyafeti verilir. Ardından program dahilinde olan esnaf alayları ve çeşitli oyuncular meydanı doldururlar. Esnaflar kendi meslekleriyle ilgili gösteriler yaparken oyuncular da akıl almaz gösteriler yaparlar. Esnaflar meslekleriyle ilgili hediyelerini padişaha sunduktan sonra giderken padişahın karşılığını görürler. Padişahın hediyesinden oyuncular da paylarına düşeni alırlar. Halka verilen akşam yemeğinden sonra türlü fişek gösterileri yapılır ve günün programı böylece sona erer. Bunlara ilaveten bazı günlerde de kâse ve para yağmaları yapılır (Boyras, 1994: 35).

Söz konusu şenlikte, 10. günde forsaların taklidinden sonra takım oyuncularının, rakkasların ve sâzendelerin eşliğinde Mevlevîlerin sema etmeleri, 13. günde hatiplerin ve imamların törene katılmaları ve dinî sohbet yapmaları, 32. günde ise müezzinlerin gelip Kur'ân okuması gibi göze çarpan ayrıntılar günümüzün sünnet törenleriyle mukayese etmek açısından önemlidir. Bu dönemde yapılan sünnet törenlerinin gösterişi ve masrafları göz önünde bulundurulursa günümüzde sünnet törenlerine niçin bu kadar önem verildiği anlaşılacaktır. Aynı zamanda esnaf alayları geçişi, yapılan çeşitli gösteriler, ikram edilen yemekler, davetiye gelenekleri, hediyeleşme, sünnete eşlik eden çalgı, sünnetçiye verilen hediyeler gibi pek çok unsur günümüzün sünnet törenleri ile mukayese edilirse bunların günümüze nasıl ve ne şekilde ulaştığını ve ne gibi dönüşümler geçirdiği anlaşılabilir.

2. Davetiye Geleneği ve Düğüne Davet Etme

Türkçe Sözlük'te "davet" sözcüğü çağrı, çağırma anlamlarında; "davetiye", bir toplantıya, bir yere çağırılmak üzere düzenlenen davet yazısı, çağrılık; davetçi ise çağrıda bulunan kimse olarak kullanılmaktadır. Küçük armağanlarla yapılan düğüne çağırma işlemine "okuntu" bu işi yapanlara da "okuyucu" denmektedir (URL-1). Dîvânü Lûgati't-Türk'te çağırılmak anlamında (ol meni okıdı) "okı- (dı/mak)" (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2018: 459) ve yemeğe veya saltana davet etmek manasında ise "okut" (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2018: 24) sözcükleri yer alır. "Oğuz zamanında bir yiğit ki ivlense oğ atardı, okı ne yirde düşse anda gerdek dikeridi (Ergin, 2008: 129)." Dede Korkut'ta "ok" toy, düğün evlilik gibi işlerde haber verme işleviyle kullanılmıştır (Gümüş, 2019: 230).

Doğum, sünnet, asker uğurlama, evlenme gibi geçiş törenleri kültürümüzün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Birlik ve beraberliğin sembolü olan bu törenlere davet aşaması da

en az törenler kadar önemlidir. Zira düğün sahibinin şanına yakışır şekilde güzel, eğlenceli ve kalabalık geçmesi davet aşamasının başarısına bağlıdır. “Az sayıda katılımcıyla icra edilen düğünler küçümsenir ve yadırganır bu yüzden düğün sahipleri bu duruma düşmemek adına çağırıldıkları düğüne giderler. Katılımcı boyutu karşılıklı ve birbirine bağlı ilişkileri başlatır.” (Özdemir, 2017: 244).

Davet, toplantı kültüründe önemli bir yere sahiptir. Düzenlenen herhangi bir toplantıya davet edilmek ve davete iştirak etmek, davet edilmemek veya davet edildiği halde iştirak etmemek kültürel açıdan önemli sembol ve göstergeler arasında yer almaktadır. Dede Korkut Kitabı’nda gerek Bayındır Han gerek Salur Kazan tarafından düzenlenen şölenlere bütün Oğuz davet edilmiştir. Katılmak zorunludur; davete katılmak bağlılığı simgeler; davete katılmamak ise isyan sebebidir. “Dış Oğuz’un İç Oğuz’a Asi Olup Beyrek’in Öldüğü Boyda” olduğu gibi şölen veya yağmaya davet edilmemek de bir çeşit dışlanma ve isyan sebebi olarak sunulmuştur. Türk eğlence kültüründe davet edilen misafirin makamı, statüsü, davet ve ağırılanma şeklini belirlemektedir. Bu bağlamda misafirlerin karşılanması, ağırılanması ve uğurlanması davet olgusunun kapsamına girmektedir. Kimin nereye oturacağı, ne yiyeceği önceden bellidir (Özdemir, 2017: 242).

Okuntu sözcüğü başlangıçta davet etmek anlamında kullanılırken zamanla anlam daralmasına uğrayarak kelime küçük hediyelerle yapılan düğün daveti olarak kullanılmıştır. Ayrıca davet etme, paylaşırma, hediye verme, düğün gibi anlamları da bünyesinde barındırmaktadır (Gümüş, 2019: 230). Törenlere davet amacıyla dağıtılan “okuntu” veya “davetiyeler” dağıtılırken atlanmaması gereken belli kural ve kaideler vardır. Bu kurallar ve kaideler atlanır ya da yok sayılırsa düğünün istikbali açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir. Zira davet aşaması ne kadar başarılı geçerse düğün (dernek) de o derece başarılı geçecek demektir. Törene davet edilecek kişi sayısı; uzak yakın tüm akrabaların tespit edilip listelenmesi; düğün tarihi, yer ve saatinin davetlilerin uzaktan veya yakından gelip gelmemesine göre önceden duyurulması; hangi davetliye hangi okuntunun verileceği, bu okuntuları kimlerin ne şekilde ve ne zaman dağıtacağı üzerinde önemle durulması gereken hususlardır.

Sivas ve çevresinde okuntuyu dağıtan özel “okuyucu” ya da “mumcu” adı verilen kadın veya erkekler bulunmaktadır. Bu kadın veya erkekler rastgele seçilmez. Okuntuyu dağıtan bu özel kişilerin her şeyden önce çevreyi iyi tanıyan, ağzı laf yapabilen, geleneklere ve adaba aykırı davranmayacak, başı bozulmamış (mutlu evliliği olan), maddi durumu zayıf olup bu işten para kazanmaya ihtiyacı olan özel kişilerdir. Okuyucu kadınlar davet aşamasında yanlarında küçük bir kız çocuğu ile evleri gezerek düğünün aşamalarını ilgili kişilere duyurarak bu kişileri düğüne davet eder. Davet ederken kullanılan sözlerin ve ifadelerin doğru seçilmesi, hangi aşamalarda kimlerin katılacağı -örneğin; gelin hamamına kadınlar katılır- ya da katılmayacağı dikkat edilmesi gereken hususlardır. Okuyucu dağıtan okuyucular ya da “mumcular” düğüne davet ederken ellerinde bir tepside kavurğa, kuru üzüm, şeker, leblebi

gibi çerezlerden oluşan “al” adı verilen hediyeleri davetlilere elleriyle vererek dağıtır (Boyras, 2009: 89). “Al” dağıtma düğüne davetin bir başka şeklidir.

Özdemir’e göre düğüne davet şekillerinden bir başkası ise düğünün ilk günü damadın evine bayrak çekmedir. Bayrak asılırken davullar çalınır, silahlar atılır, düğün dört bir yana duyurulur. Şahitler huzurunda dinî veya resmî nikâhın kıyılması da bir çeşit davet ve duyurmadır (2017: 241-242). Zaman içerisinde nüfusun kalabalıklaşması, üretim-tüketim dengelerinin değişmesi, komşuluk ilişkilerinde yaşanan gelişmeler, ekonomik koşullar (okuntunun düğün sahibine pahalıya mal olması), sosyal hayatta meydana gelen değişimler, şehirleşme ve modernleşme, matbaanın gelişmesi, yazılı kültür ortamının gelişmesi, teknolojinin ve sanal ortamın hızla gelişmesi vb. etkenler “okuntu”ların yerini davetiye kartlarının almasına sebep olmuştur (Gümüş, 2019: 231). Günümüzde her ne kadar “okuntu” geleneği küçük şehirlerde ve kırsal kesimde yaşatılıyor olsa da büyük ölçüde bu gelenek de ortadan kalkmaya yüz tutmuştur. Günümüzde artık havlu, çorap, mendil, kumaş, sabun gibi hediyelerin yerini davetiye kartları almıştır.

Davetiyeler, her türlü daveti duyurmak için özel olarak basılmış kartlardır. Klasik bir düğün davetiyesinde düğünü yapılacak gençlerin ve ailelerinin isimleri; düğün tarih, saat ve yeri ile ilgili bilgiler; “Bu mutlu günümüzde sizleri de aramızda görmekten onur duyuyoruz.” gibi klişe ifadeler bulunmaktadır. Davetiye kartları bu işi yapan matbaalarda düğün sahiplerinin zevki ve isteğine göre basılıp zarflar içine konarak düğünün birkaç hafta öncesinden başlanarak davetlilere dağıtılmaktadır. Davetlilerinin isimlerinin de üzerinde yazılı olduğu zarflar davetlinin yakınlığı, akrabalığı vs. gözetilmeksizin her davetliye standart bir şekilde düğün sahiplerince dağıtılmakta ve düğünün tarihi, saati, yeri duyurularak davetliler davet edilmektedir.

Düğünü yapan ailenin sosyo-ekonomik durumuna, dünya görüşüne ve bireysel zevklerine göre şekillenen düğün davetiyeleri havlu, basma, sabun, mendil gibi eşyaların yerini alarak günümüzde yaygın bir şekilde kullanılır hale gelmiştir. Düğünü yapan ailenin statüsüne ve ekonomik şartlarına göre şekillense de davetli olan herkese aynı davetiye kartlarının gönderilmesi “okuntu” geleneğinde var olan birtakım eşitsizlikleri ve kırgınlıkları ortadan kaldırması yönüyle davetiyeler okuntuya göre avantajlı kabul edilmiştir (Boyras, 2009: 90). Okuntu geleneğinde var olan selamlaşma ve hediyeleşme kültürü sözlü kültür ortamının özelliklerini barındırırken davetiyeye geçişle birlikte davet, yazılı ortama aktarılmış böylece “unutma” faktörü de ortadan kalkmıştır. Okuntu geleneğinde var olan “okuyucu” kavramı da davetiyelere geçişle birlikte ortadan kalkmış düğün sahipleri kendi davetiyelerini dağıtır

duruma gelmiştir. Bu da okuyucuların aileye maddi anlamda varsa külfetini ortadan kaldırmıştır.

İlk olarak 1950 veya 1960'lı yıllarda rastlanan davetiye geleneği de günümüze gelinceye dek çeşitli değişim ve dönüşümlerden geçmiştir. Davetiye kartlarında ilk zamanlarda babaların ağzından yapılan düğün davetleri zamanla hem anne babaların hem de evlenecek çiftlerin ağzından yapılır duruma gelmiş zamanla da sadece evlenecek çiftlerin ağzından yapılmaya başlamıştır. İlk zamanlarda davetiyelerde karşımıza çıkan idealize edilmiş gelin-damat resim-fotoğrafları yerini zamanla çifte kumru, alyans, kalp gibi figürlere bırakmış; gelinin ve damadın isimlerinin baş harfleri belirgin şekilde davetiyelere işlenir duruma gelmiştir. Şüphesiz davetiyelerdeki bu değişim ve dönüşümün altında toplumsal yapıda ve aile yapısında zamanla meydana gelen değişimler etkili olmuştur (Boyras, 2009: 91).

Okuntu geleneğinin elektronik ortama aktarılması ilk olarak "CD davetiyeler" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. "CD davetiyeler" evlenecek çiftin fotoğraf, isim ve düğünle ilgili bilgilerinin yer aldığı içeriklerden oluşur ve davetli sayısı kadar basılan bu CD'ler davetiyelerin elektronik biçimidir. Gümüş'ün ifadesiyle bu davetiyeler okuntu geleneğindeki hediyeleşme kültürünün modernleşmiş şeklidir (2019: 233).

Günümüzde sanal ortam yani internet kullanımının yaygınlaşması ve neredeyse her kesime ulaşması haberleşmeyi ve iletişimi daha kolay hale getirmiş ve iletişimdeki birtakım maliyetleri de ortadan kaldırmıştır. Davetlerde de amaç haber verme, davet etme, duyurma olduğundan duyurma şekli sanal ortamlara taşınarak hem aynı anda daha fazla kişiye ulaşarak hem de tek tuşla zamandan ve paradan tasarruf ederek düğünü duyurma işi tamamlanmaktadır. Günümüzde yaygın olarak kullanılan sosyal medya platformu Facebook'ta düğüne davet şekli etkinlik oluşturma sekmesinden düzenlenmektedir. Düğünü yapacak olan gençler veya aileleri; düğünün tarihi, saati ve yerini duyuran bir etkinlik oluşturarak Facebook arkadaşlarına etkinlik daveti göndermekte bu etkinliğe davet edilenler ise bildirim aldıkları sonra "katılıyorum", "katılmıyorum", "belki" gibi seçeneklerle düğüne katılıp katılmayacaklarını yine bu platform üzerinden düğün sahiplerine bildirmektedirler. Aynı anda pek çok kişiye ulaşılması ve okuntu ya da davetiyeler gibi maliyetleri olmaması bu platform üzerinden yapılan davetleri çekici kılmaktadır. Ancak sözlü kültürden dijital kültüre geçiş, her alanda olduğu gibi geçmişteki sıcak ve samimi insan ilişkilerini ortadan kaldırarak klasik geleneklerin ve birbirine bağlılığın giderek azalmasına davetiye çıkarmaktadır. Yine de değişen ve dönüşen koşullara ayak uyduran insanoğlu, yeni ilişki biçimleri ve yeni gelenekleri oluşturmaya devam edecektir. Hangi geleneklerin devam edeceği ya da hangi geleneklerin

yeniden oluşturulacağını şimdiden tespit etmek güçtür ancak var olan bir gerçek var ki o da, geleneklerin ortadan kalkmadığı; değişerek ya da dönüşerek de olsa yaşatılmaya devam edeceğidir.

Boyras, “Okuntudan Davetiyeye Bir Dönüşümün Anatomisi” (2009) adlı çalışmasında “okuntu” geleneğinden “davetiye” geleneğine geçişi aktarırken aslında “davetiye” geleneğinin de elektronik ortama hatta sanal (internet) ortama aktarılabilmesinin sinyallerini vermişti. Nitekim daha sonra Mehmet Özdemir tarafından yapılan çalışmada düğüne davet şekilleri geçmişten günümüze üç kategoride toplanmıştır: “Sözlü, yazılı ve elektronik davet” (2017: 242). İbrahim Gümüş ise davetiye geleneğinin günümüze gelinceye kadar önce elektronik kültür ortamına (CD davetiyeler) daha sonra ise sanal kültür ortamına (sosyal medya, facebook) aktarıldığını söylemiştir. Gümüş’e göre elbette bu değişim ve dönüşümün bir son noktası olmayacaktır (2019: 235). İnsanlık tarihi devam ettikçe, teknoloji ilerlemeye devam ettikçe ister “okuntu” densin, ister “davetiye” densin, isterse “e - davetiye” densin davet etme kültürü değişen koşullarda kendine yeni imkânlar bularak evrilmeye devam edecektir.

3. Denizli ve Çevresinde Sünnet Daveti ve Davetiye Geleneği

Denizli yöresinde “sünnet töreni” veya “sünnet merasimi” kavramları yerine “sünnet düğünü” ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz. Şüphesiz bunda sünnet törenlerinin de evlenme törenleri kadar gösterişli ve masraflı olmasının payı büyüktür. Evlenme merasimlerinde olduğu gibi sünnet düğünleri de belirli hazırlık ve aşamaları olan büyük organizasyonlardır. Sünnet töreni öncesi hazırlıkların en önemli kısımlarından birini de sünnet törenine (düğüne) davet aşaması oluşturmaktadır. Denizli yöresinde sünnet törenine davet, yerine göre törenin bir ay öncesi kadar başlamaktadır. Özellikle uzaktaki tanıdık ve akrabalar bir ay öncesinden telefonla davet edilir. Törene davet aşaması bu bakımdan uzaktan yakına doğrudur. Öncelikle uzaktaki akrabalara davetiyelerin ulaşması esastır. Tören yapacak aile bulunduğu mahalleyi en son davet eder. Bu en son davet aşaması ise yaklaşık törenin bir hafta öncesidir.

Törenin bir hafta kadar öncesinde tören evine bayrak asılmasıyla törene davet de başlamış kabul edilir. Bayrağı gören komşular ve yakın çevre yapılacak bir iş varsa yardıma gidelim diyerek tören yapacak aileyi ziyaret etmeye başlar. Düğün hazırlıklarının yoğunlaştığı bu günlerde komşu kadın ve akrabalar: “Haydi gidelim de filan kişinin yapılacak işi varsa yardım edelim; kar yağdığı gün tozar, düğün el ile harman yel ile” gibi sözlerle birbirlerini teşvik ederek düğün evine yardıma giderler. Düğün odununa gitme, düğün ekmeği yapma, keşkek dövme, buğday ayıklama, sarma gibi işler imece usulüyle yapılır ve tüm bu işler de törene

davet etme aşamasının birer parçasıdır. Düğün hazırlıklarının yapıldığı bu aşamalarda davul ve zurnalarla çeşitli eğlenceler de yapılarak bu hazırlıklara adeta bir tören havası da katılmış olur. Aslında tüm bu hazırlık ve eğlenceler törenin nasıl geçeceğine dair de önemli ipuçları verir. Zira tören sahibinin çevresi ne kadar genişse ve hatırı sayılır bir kişiye gerek hazırlık gerekse tören kısmı o kadar eğlenceli ve kalabalık geçer.

Sünnet törenine davet aşaması aslında törenin birkaç ay öncesinden başlayıp törenin yapıldığı ana kadar devam eden bir süreçtir. Zira son ana kadar unutulmuş, davet edilmemiş kimseler çıkabilmektedir. Bu yüzden törene davet aşaması birkaç gün önce biter diye bir sınırlandırma yapmak güçtür. Nitekim, düğün günü “debildekçi” adı verilen kişilerin ellerinde “debildek” (dümbelek) adını verdikleri çalgılar eşliğinde davetlileri karşılaması, düğün evinin bulunmasını sağlaması; sünnet işleminin tören günü yapıldığı düğünlerde sünnet konvoyu oluşturularak çocuğun o çevrede gezdirilmesi; daha eski zamanlarda sünnet çocuğunun merasim öncesi at veya deve üzerinde gezdirilmesi; günümüze yakın zamanlarda ortaya çıkan mehteran gösterileriyle çocuğun mahalleliyi törene davet etmek için gezdirilmesi (KK-6); törenin başladığı anda mevlithanların hoparlör ile töreni dua eşliğinde başlatması; tören esnasında öğle namazından çıkan cami cemaatinin de yemeğe davet edilmesi gibi hususlar sünnet törenlerinde davetin tören bitimine kadar devam eden dinamik bir süreç olduğunu bize göstermektedir.

Görsel-1: Sünnet töreni başlarken çocuğun mehter eşliğinde mahallede gezerek mahalleliyi düğüne davet etmesi (Adeviye Gencer Arşivi)

Denizli yöresinde sünnet törenlerine davet etme geçmişten günümüze, sözlü olarak davet etmeden, okuyla davet etmeye, okuyla davet etmeden ise sanal ortamda davet etmeye doğru evrilmiştir. Maddî imkânların kısıtlı olduğu daha eski zamanlarda hiç davetiye dağıtılmaksızın ev ev dolaşarak törene davet edilirken, köylerde hoparlörün çıktığı günümüze yakın zamanlarda hoparlör ile törene davet edilme geleneği yaygınlaşmış zamanla

maddi imkânların gelişmesi, tekstil ve diğer sanayi ürünlerinin yaygınlaşması ile “sabun, havlu, basma, çorap” dağıtma gibi gelenekler kökleştirilmiştir.

Daha eskilerde bundan kırk elli yıl öncesinde davetiye yoktu, aynı köylü olduğu için hoparlörle düğüne davet edilirdi. Zaten ekmek edilmesi, yemeklik hazırlanması köylülerle birlikte yapıldığından herkes o kişinin sünnet düğün yapacağını bilirdi. Bir hafta öncesinden duyulurdu. Düğün günü de sabah ve öğleyin hoparlörle çağırılırdı. “Buyurun filancı kişinin sünnet yemeği vardır!” denirdi. Köylü toplanır giderdi. En eskilerde böyle idi sonraları eteklik, gömleklik, yazmalar çıktı. Almanyalı ise düğün eden “Alman yazmaları” denen kıyıları saçaklı yazmaları dağıtırdı. “Filancı kıyısı saçaklı yazma dağıttı” gibi dedikodular olurdu. En eskiden oku ya da davetiye yoktu. Düğün günü hazırlıklar tamamlanıp yemekler pişirildikten sonra hoparlörle “Filancı kişinin sünnet düğünü vardır buyurun gelin! Çocuğunu kestirmek isteyen varsa getirsin!” diye köylü çağırılırdı (KK-8).

3. 1. Denizli Yöresinde “Oku” (Davetiye) Geleneği

Denizli yöresinde davetiye yerine dağıtılan çorap, mendil, havlu gibi şeylere “oku” adı verilir. “Oku” kavramının “düğünü okumak”, “düğünü duyurmak” anlamlarından geldiğini düşünmekteyiz. Yine törene davet etmek için davetiye dağıtmaya “okulamak” ya da “oku dağıtmak”, törene davet edilenlere “okucu” adı verilir. Yine verilen “oku” karşılığı götürülen hediyelere (takılan altın, para vs.) “oku karşılığı” ya da “oku” adı verildiği de olur. Törene davet edilenler “Davetliyiz” demek yerine “Fılan düğünden okuluyuz, düğüne gideceğiz.” derler. Tören sahipleri törene katılan misafirlere davetli demek yerine “Okucularımız geldi.” derler. Törene davet için satın alınan havlu, sofrası, mendil gibi malzemelerin genel adı “okuluk”tur.

Görsel-2: Denizli’de tekstil ürünleriyle meşhur olan Babadağlılar Çarşısı’nda düğün sahibinin bütçesine göre her türde ve tarzda “okuluk” malzeme bolca bulunmaktadır.

Sünnet töreninde “oku” olarak dağıtılanlar geçmişten günümüze çeşitlilikler arz etmiştir. Daha eski zamanlarda Denizli ve çevresinde “oku” olarak sabun, kibrit gibi küçük hediyeler dağıtılırken günümüze yakın zamanlarda havlu, “eteklik” adı verilen basma, çorap, sofrası bezi

gibi tekstil ürünleri dağıtmaya başlanmıştır. Denizli’de özellikle 80’li ve 90’lı yıllarda tekstil sanayisinin gelişmesi bu geleneğin kökleşmesinde etkili olmuştur. Günümüzde halen kırsal kesimlerde ve geleneklerin sürdürüldüğü küçük mahallelerde havlu ve basma dağıtma geleneği sürdürülmektedir. Denizli yöresinde okunun ağırlığı ya da kıymeti hakkındaki kabullerde de zamanla değişmeler görülmüştür. Örneğin; günümüzde basma, sofrası bezi kıymetli iken 1960’lı yıllarda havlu ve sabunun kıymetli oku olduğunu Denizli İli 1967 yılından öğrenmekteyiz:

Düğünden birkaç gün önce düğün sahipleri düğünün çıkış gününü oku yollayarak eşe dosta duyururlar. Oku düğün sahibinin ekonomik durumu ve gönderilecek kişi ile olan ilişkisine göre bir kutu kibrit, bir kağıda sarılmış şeker, taş helva, bir kalıp küçük sabun veya bir adet küçük havlu olur. Uzak veya hatırlı yerlere sabun veya bir adet küçük havlu yollanır (1968: 143).

Denizli’de “oku” dağıtımını geleneği ilçeden ilçeye, beldeden beldeye köyden köye de çeşitlilik göstermektedir. Çeşitli ilçe, belde, köy ve kasabalarda “oku” ile ilgili çeşitli gelenekler oluşturulmuştur. Örneğin hiç “oku” dağıtımını yapmayan yalnızca hoparlör ile davet eden belde ve köyler olabildiği gibi okuya çok önem verip çok pahalı “oku”lar dağıtan ilçe, belde ve köyler vardır. Yalnızca “kâğıt davetiye” dağıtan yerler olabildiği gibi nadiren “ekmek”, “sabun” dağıtımını yapan yerler de vardır. Şüphesiz bunda söz konusu beldenin ekonomik durumu ve geçim kaynakları birinci derecede etkilidir. Yine belde halkının tutumu da bunda etkili olan sebeplerdendir. Zira oku geleneği bir veya iki kişi tarafından bozulabilecek bir olgu değildir. Dağıtılan “oku”lar bir çeşit hediye niteliğindedir. Düğün sırası gelen kişiler de önceden bu hediyeleri aldıkları için altta kalmak istemezler ve önceden kendilerine ne “oku” gelmişse onu vermeye gayret ederler. Örneğin; bir kişinin düğününe davetliken o kişi basma (eteklik) ile “okulamışsa” (davet etmişse) tören sırası gelen kişi de o kişiyi okularken basma vermek zorundadır. Zira basma veren bir kişiye havlu verilmesi hediyein altında kalmaktır ve bu hoş karşılanan bir durum değildir.

Törenin kalabalık ve ihtişamlı geçmesi de dağıtılan “oku”lara bağlıdır. Sünnet töreni yapacak aileler davetiye listesini hazırlarken kime hangi “oku”yu vereceğini de belirler. Bu doğrultuda “oku” olarak dağıtmak üzere “eteklik” diye tabir edilen basma, sofrası bezi, yazma, havlu, çorap gibi ürünlerden sayısıyla alır. Bundan sonra “okuluk”ların paketlenmesi gelmektedir. Kime ne verileceği belli olduğundan okular ayrı ayrı hediye paketine konur ya da gazeteye sarılır. Üzerlerine düğünün tarihini ve adresini belli eden bir not yapıştırılır. Davetli isimleri de okuların üzerine yazıldıktan sonra okuların dağıtılması aşamasına geçilir. Davetlilere verilecek okuların belirlenmesinde de belirli kaideler söz konusudur. Zira verilecek okunun türü davetlinin tören yapacak aileye olan yakınlığına göre değişir. Örneğin; çok yakın akraba ise aynı aileye hem basma ve hem gömlek bir arada verilir. Hala gibi teyze gibi olanlara

basma verilir. Dayı, amca gibi olanlara gömlek verilir. Ninelere, has örtme denilen sarı bir dastar verilir. Dedelere gömlek verilir. Komşulara genelde basma (eteklik) verilir. Uzakta olanlara havlu, yazma, çorap, kâğıt davetiye vs. dağıtılır.

Gözlem ve araştırmalarımıza göre Denizli yöresinde genel olarak en çok dağıtılan okuntu havludur. Havlunun maliyetinin ucuz olması, Denizli yöresinde havlunun bolca üretilmesi, herkese verilebilecek bir okuntu türü olması gibi etkenler havluyu en cazip oku türü haline getirmiştir.

Görsel-3: Buldan’da dokunmuş nazar boncuklu sünnet okusu

3. 2. Denizli Yöresinde “Kâğıt Okular”

Son derece özenli, süslü bir şekilde hazırlanmış, bastırılmış ve başka yörelerde tek başına davetiye olabilecek süslemeli -Denizli’deki adıyla- “kâğıt davetiyeler” ya da “kâğıt okular”, zarfla birlikte basma veya havlunun arasına konarak dağıtılır. Tarihi bildirmek için bile havlu ve basmanın yanına süslemeli “kâğıt davetiye” konur. Bazen basit kâğıtlara düğünün yerini ve tarihini belirten yazılar yazılır ve havlu ya da basmaya iğne ile iliştilir. Böylece “kâğıt davetiye” masrafına girilmemiş olur. Ama her halükârda süslemeli kâğıt davetiye de bastırılır. Bu süslemeli “kâğıt davetiyeleri”in (davetiye kartlarının) bir kısmı uzaktaki kişilere, bir kısmı da sünnet ebeveynlerinin daha resmî ilişkiler kurduğu iş yeri arkadaşlarına gönderilir.

Kâğıt davetiye yani davetiye kartlarına Denizli yöresinde önem verilmemekle birlikte günümüzde neredeyse her sünnet edecek aile bu kâğıt davetiyelerden bastırmaktadır. Bastırılan kâğıt davetiyeler basma, havlu, sofraya bezi, gömlek gibi okuların yanına konmaktadır. Oku, Denizli yöresinde öyle önem verilen bir konudur ki, kâğıt davetiyelere davetiye gözüyle bakılmaz. Görüşme yaptığımız tüm kaynak kişiler bu konuda hemfikirdir:

“Bunlar davetiye olarak görülmez, tarihi belirtmek için kağıt davetiye diğer okunun yanına konur. Kağıt değil mi at sobaya gitsin.” denir. Bir kağıt okuya mı gideceğim ben” derler. Hele köylerde “kağıt oku” hiç kabul görmez” (KK-8). “Denizli ve çevresinde “kağıt davetiye”yi hiç yerine korlar, “Gitsek de olur, gitmesek de. “Kağıt davetiye”ye olumlu bakılmaz” (KK-5). “Kağıt davetiye oku olarak görülmez. “Kuru Kâğıt” olarak adlandırılır” (KK-4). “Kâğıt davetiye verilen kişiler düğüne gitmezler” (KK-1).

Kaynak kişilerimizden sünnet töreni yapan Şaziye Akman düğün hazırlıklarını anlatırken oku geleneğinin törenin en yorucu ve masraflı aşamalarından biri olduğunu biraz da sitemkâr bir şekilde anlatırken Denizli’de davetiye kartlarının gelenek olmamasından yakınıyor:

Bir de oku derdimiz apayrı bir şey zaten. Oku Denizli’de çok ağır. Kağıt davetiye yok gibi bir şey. Yok havlusunu, yok eteği, yok eşarbi. Hadi masrafını geçtim. Bir de dağıtması apayrı bir şey zaten. On beş gün içinde okuyu da dağıttık bitirdik. Biz okuları toplu dağıttık. Mesela senin kolunun ulaşabileceği yerlere, diğerinin kolunun ulaşabileceği yerlere o şekilde dağıttık (KK-2).

Gönderilen davetiyenin kâğıt olmasına özellikle kırsal kesimden şehre göç etmiş, geleneklerini hâlâ yaşatan, küçük ve herkesin birbirini yakından tanıdığı mahallelerde oturan kimseler dikkat etmektedir. Bunun tersine apartman kültürünün hâkim olduğu, insanların birbirlerini uzaktan tanıdığı ve daha resmî ilişkilerin olduğu çevrelerde davetiyenin kâğıt olup olmamasına bakılmaksızın düğüne iştirak edilir.

3. 3. Denizli Yöresinde Kâğıt Davetiyelerde Kullanılan Sözler

Son yıllarda sünnet davetiyesi yani Denizli’deki adıyla “kâğıt davetiye” bastırma geleneği oldukça yaygınlaştığı için bu davetiyeler üzerine yazılacak sözler de aileler açısından önem verilen bir olgudur. Bazen tek nazar boncuğu figürünün olduğu, bazen at ya da araba üzerinde bir sünnet çocuğu resminin konulduğu, bazen de sünnet olacak çocuğun/çocukların kendi resimlerinin eklendiği bu davetiyelerde kullanılan sözler de en az davetiyenin şekli ve görünümü kadar önem arz eder. Zira aileler oğullarının sünnet töreni için basılacak davetiyelerdeki sözlerin güzel ve orijinal olmasına özellikle dikkat etmektedir.

Kalıplaşmış sünnet davetiyesi sözleri genellikle davetiye basan matbaalarda hazır olarak bulunmakta aileler de bu sözlerden birini seçerek davetiyeyi hazırlatmaktadır. Ancak ailede ağzı iyi laf yapan şairane kişiler varsa bu kişilerin sözleri de davetiyeye yazılabilmektedir.

Sünnet davetiyesi sözlerinin belirlenmesinde sünnet çocuk olacak çocuk sayısı, sünnet çocuğunun özellikleri, ailenin ve toplumun sünnet törenine bakış açısı gibi bazı özellikler etkili olabilmektedir:

Biraz korkum olacak, Azıcık rengim solacak, Sünnetçi amca gelip, Bir parçacık alacak. Biliyorum en bahtiyar, Ailemiz olacak.

Başıma taktılar fes, Aniden oldum prens, Korkmuyorum sünnetçi amca, istediğin kadar kes.

Erkeklığe ilk adımı atacağı bu özel günde siz değerli dostlarımızı da aramızda görmekten onur duyarız.

Sünnet oluyorum. Maşallah, büyük adam oluyorum inşaallah. Bu mutlu günümüzde siz değerli dostlarımızı aramızda görmekten kıvanç duyacağız.

Sünnet sünnet dediler, Başımın etini yediler, Sünnet olmazsan eğer, Sana kız yok dediler. İşte sünnet oluyorum, Hepinizi Düğünüme Bekliyorum (URL-2)

Görsel-4: Sünnet çocuğunun özellikleri (yukarıda tek erkek çocuk) davetiye sözlerinin belirlenmesinde etkilidir.

Sünnet davetiyesi sözlerinin seçilmesinde ailenin siyasi görüşü ve dünya görüşü de etkili olabilmektedir. Örneğin milliyetçilik duyguları coşkun gelen bir ailenin vatan, millet, bayrak ile ilgili kavramları sünnet davetiyesi sözlerinde kullanması beklenirken dinî duyguları baskın olan muhafazakâr bir ailenin davetiyesinde Allah, Hz. Muhammed, ümmet gibi kavramları kullanması olağandır:

Ey Muhammed'in ümmeti, Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) Sünneti, Müslümanların güzel adeti, Sıram geldi sünnet oluyorum. Beni sevenleri sünnetime bekliyorum.

Bahar değil yaz imiş, Günlerim çok az imiş. Müslümanlığın ilk şartı, Sünnet olmak farz imiş. Ben de kararımı verdim, Sünnet olmak ilk derdim. Bütün dostlar buyursun. Sünnetçiye söz verdim (URL-2).

Görsel-5: Çocukların isimlerinden de anlaşılacağı üzere geleneklerimize ve manevi değerlerimize bağlı milliyetçilik duygularının hakim olduğu bir ailenin sünnet davetiyesi (*Biz iki kardeş; vatanımıza, bayrağımıza, milletimize, geleceğimize ve Türkiye Cumhuriyeti'ne faydalı, inançlı er kişiler olmaya karar verdik*)

3. 4. Denizli Yöresinde Sünnet Davetlerinin Aranılan Yüzü: “Debildekçiler”

Hasan Kallimci (2007), “Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi”nde yazdığı “Debildekçi” adlı yazısında 1989’da Denizli’nin Kale ilçesinde yapılmış bir sünnet törenine ait hatıralarını ve bu törende rastladığı “Debildekçi” adlı defa benzer “Debildek” adı verilen bir çalgı çalan ve “Maşallah” diye çağırın, sünnet evininin bulunmasına da yardım eden sünnet törenlerine mahsus olan “Debildekçi”lerden bahseder. Davetiye dağıtmasa da törenin duyurulması ve misafirlerin karşılanması esnasında “debildek” adı verilen çalgı aletini çalarak düğüne davet eden “debildekçi”, Tavas ve Kale ilçelerinde karşımıza çıkmaktadır. Debildekçi Mesut Tıraş’tan öğrendiğimize göre “debildek” çalma da bir davettir:

Çalmanın şeysi şu; bir toplantı, çocuğun bir akrabası ondan sonra davetlilerin yemekli bir mevlit. Bu da millete duyuru.(Bir çeşit davet gibi değil mi?) Tabi sünnet düğüne davet. Orada bir toplantının olduğu, ailenin çocuğunun sünnet yapıldığını bildiriyor. (Okucuları kapıda mı karşılırsınız) Kapının önünde geziyorsun tur atıyorsun. Çocuğa kalabalıkta hediyeler bağlarlar para, altın şu bu. Bir döner gelirsın çocuğun başında “Maaşallah!” çekersin. Bir dolaşırsın baya şu sarı bina kadar, (eliyle elli metre kadar ötesini tarif ediyor) oradaki kahve kadar gidersin millet duysun diye. Evveli deriydi, şimdi sunî deri olduğu için ses çok çıkıyor gitmeye de hacet yok. Mesela ben vurduğum zaman çarşıdan duyuluyordu. Eskiden deri olduğu için biraz yumuşayıverdi mi çalmıyordu, ama şimdi sunî deri vurdun mu “Küttek, küttek küttek!” gidiyor (KK-7).

Görsel-6: Soldaki resimde elinde deriden yapılmış debildeği, omzunda düğün okusu ile bir sünnet debildekçisi; sağdaki resimde debildekçi, sünnet çocuğu ve Hasan Kallimci (Hasan Kallimci Arşivi)

3. 5. Denizli Yöresinde “Oku” ve Davetiye ile İlgili Kalıp Sözler ve Gelenekler

“Oku” geleneğine son derece önem verilen Denizli yöresinde okuyla ilgili çeşitli kalıp sözler oluşmuştur. Bunlardan “Oku verirlerse gitmeyelim, vermezlerse küselim” deyimini düğünlere gidip de hediye masrafı yapmak istemeyenler için kullanılan bir tabirdir. Bir kişiye düğün davetiyesi verilmemiş o kişi de küsmüşse düğün sahibi: “Sanki davetiye versem gelecek miydi? Oku verirlerse gitmeyelim vermezlerse küselim demiş vermeyince küsmüş” der. Aynı zamanda bu deyim verilen okunun kıymeti düğüne gidilip gidilmemesini de belirler. Küçük bir oku gelmişse o düğüne gidilmez. Hiçbir oku verilmezse ise o düğün sahibine küsülür. Büyük bir oku, gömlek veya eteklik (basma) verilmişse düğün sahibine genellikle altın takılır. Kişinin ödücü (alacağı altın) varsa o kişiye oku olarak “eteklik” gönderilir. Okunun kıymeti Denizli çevresinde oldukça fazladır. Hatta komşuların gelen okuları karşılaştırdıkları da olur. Bu da mahallede veya belli gruplarda oku dedikodularına neden olur. “Şu kişiye eteklik vermiş de bana havlu vermiş. Benim onlardan kalır neyim var? Okusunun altında mı kalacaktım?” diyerek düğün sahibinin dedikodusu yapılır (KK-8).

Ağırlanması güç, kaprisli konuklar için “Oku sabunu mu yolladım, gelmeseydi.” deyimini de Denizli yöresinde sıkça kullanılan bir deyimdir. Bu deyim yalnızca düğünler ve törenler için kullanılmaz normal zamanlarda da istemeyen konuklar için kullanılan bir tabirdir. “Düğün el ile, harman yel ile.”, “Kar yağdığı gün tozar.” gibi atasözleri de davetler için sıkça kullanılır. Bu tür kalıp sözler, düğününün eğlenceli ve kalabalık geçmesi için düğüne katılımın fazla olması gerektiğini anlatır ve davetlileri katılım noktasında teşvik ederler.

Sonuç

Geçmişten günümüze çeşitli ekleme ve çıkarmalarla bu geçiş törenleri değişip dönüşse de genel anlamda değişmeyen anlayış; bu törenlerin tek başına, toplumdan soyutlanmış olarak veya aile içinde yapılamayacağıdır. Zira kültürün önemli bir parçası olan bu törenlerde ne kadar çok eş, dost, akraba katılırsa tören de bir o kadar güzel geçecek demektir. Halk arasında söylenen “Düğün el ile, harman yel ile.” sözü, aslında törenlerin bu yönünü özetler gibidir. Bu törenlere katılım olmazsa ya da az olursa tören zayıf geçmiştir ve töreni yapan aile için bu durum onur meselesidir. Böyle olunca toplumumuzda törenlere davet aşaması da en az törenler kadar önem verilen bir aşama olmuştur. Zira törenin istikbali bu davetlerin nasıl yapıldığına bağlıdır. Davet aşaması başarılı olan bir merasimin kötü geçmesi beklenemez.

En az evlenme düğünleri kadar önem verilen ve masraf edilen Denizli yöresi sünnet törenlerinde, törene davet aşaması törenin en önemli ve hata kabul etmez aşamalarından birini oluşturmaktadır. Sünnet törenlerine davet, geçmişte sözlü olarak yapılırken zamanla ekonomik kalkınma ve üretim dengelerinin değişmesiyle hediyeleşme şeklini almış ve oku geleneği oluşturulmuştur. Denizli yöresinde oku geleneği başlangıçta sabun, şeker, mendil, çorap gibi küçük ve gösterişsiz hediyelerden oluşmaktayken özellikle 1980’li yıllardan itibaren tekstil sanayisinin gelişmesi ve kalkınma ile insanları eteklik (basma), havlu, sofraya bezi gibi daha büyük hediyeler vermeye yöneltmiştir. Günümüzde her ne kadar davetiyeler ya da sanal ortamdaki “e-davetiyeler”, “oku” adını verdiğimiz bu hediyelerin yerini almaya çalışsa da gelenek hâlâ geniş kesimlerce devam ettirilmektedir. Zira dağıtılan okular da ödünç alma durumu olduğundan sırası gelen düğün sahibi zamanında ödünç aldığı bu hediyeleri yani okuları sahiplerine teslim etmelidir.

Kaynakça

AKKAYAN, Taylan (2009). “Bedenin Kültürel Gereçeklerle Sakatlanması ve Söğüt’te Sünnet”, *İğdiş, Sünnet, Bedene Şiddet Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

ALBAYRAK, Canan (2007). “Anadolu’da Kybele-Attis Kültü”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

ATASEVEN, Asaf (2005). *Tarih Boyunca Sünnet*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

BAYAT, Ali Haydar (1982). “Osmanlı İmparatorluğu Türkiye’inde Saray Dışı Sünnet Merasimleri”, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*. Ankara, C.4, s. 11-20.

BAYAT, Ali Haydar (2010). *Tıp Tarihi*, İstanbul: Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği Yayınları.

BAYKAL, Ebru (2008). “Osmanlılarda Törenler”. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.

BOYRAZ, Şeref (1994). “Surnâme-i Humayunda Folklorik Unsurlar”. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

BOYRAZ, Şeref (2009). “Okuntu”dan Davetiyeye Bir Dönüşümün Anatomisi”. *Millî Folklor*, S. 84, s. 87-96.

Denizli İli Yıllığı 1967, Denizli: Ayyıldız Matbaası.

ERCİLASUN, Ahmet Bican ve Ziyad Akkoyunlu (2018). *Dîvânu Lugâti't-Türk: Giriş - Metin - Çeviri - Notlar - Dizin / Kaşgarlı Mahmud*. Ankara: TDK Yayınları.

ERGİN, Muharrem (2008). *Dede Korkut Kitabı-I*. Ankara: TDK Yayınları.

GÜMÜŞ, İbrahim (2019). “Bir Kültür Ekonomisi Dönüşüm Serüveni: ‘Okuntu’dan ‘e-Davetiye’ye. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S.15, s. 227-241.

KALLİMCİ, Hasan (2007). “Debildekçi”, *Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi*, S. 15, s. 12-13.

KÖKSAL, Mustafa Asım (2010). *Peygamberler Tarihi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ÖZDEMİR, Mehmet (2017). “Selam ile Düğün Çağırma Geleneğinden Davetiye Kültürüne Kültürel Ekonomik Bir İnceleme”. *9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ankara, s. 241-261.

ÖZTÜRK, Yadigar (2018). “Geçmişten Günümüze Denizli Yöresi Sünnet Törenleri”. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

TANERİ, Aydın (1978). *Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı: Menâkibü'larifin'in Değerlendirilmesi*. Konya: Bilge Yayınları.

TUNÇ, Emrah. (2012). “Sivas’ta Sünnet Merasimleri ve Kirvelik Kurumu”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: “TDK Sözlük”. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.05.2021)

URL-2: “Sünnet Malzemesi”. <http://www.sunnetkiyafeti.com/?urun-1179-Sedef-Sunnet-Davetiye.html> / (Erişim Tarihi: 19.11.2012)

Sözlü Kaynaklar

KK-1: Tuğba AKKAYA, Kadın, 1988 Acıpayam doğumlu, Öğretmen, Lisans mezunu, Görüşme Tarihi: 26. 12. 2012.

KK-2: Şaziye AKMAN, Kadın, 1978 Denizli doğumlu, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Görüşme Tarihi: 01.09.2013.

KK-3: Adeviye GENCER, Kadın, 1974 Isparta doğumlu, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Görüşme Tarihi: 01.10.2013.

KK-4: Muhammet KAHRAMAN, Erkek, 1960 Tavas doğumlu, Öğretmen, Eğitim enstitüsü mezunu, Görüşme Tarihi: 15.07.2013.

KK-5: Hafize KOÇ, Kadın, 1965 Çardak doğumlu, Emekli, İlkokul mezunu, Görüşme Tarihi: 19.12.2012.

KK-6: Muzaffer ÖZTÜRK, Erkek, 1961 Beyağaç doğumlu, Öğretmen, Üniversite mezunu, Görüşme Tarihi: 16.09.2013.

KK-7: Mesut TIRAŞ, Erkek, 1950 Tavas/ Kızılcabölük doğumlu, Esnaf, İlkokul mezunu, Görüşme Tarihi: 04.05.2013.

KK-8: Ayşe YAKIN, Kadın, 1961 Güzelpınar doğumlu, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Görüşme Tarihi: 23.08.2012.